

Generacijski aspekti konstrukcije etikete LGBT osoba u hrvatskom društvu

Beščec, Marina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:816326>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Marina Beščec

**GENERACIJSKI ASPEKTI KONSTRUKCIJE ETIKETE LGBT
OSOBA U HRVATSKOM DRUŠTVU**

Završni rad

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Marina Beščec

**GENERACIJSKI ASPEKTI KONSTRUKCIJE ETIKETE LGBT
OSOBA U HRVATSKOM DRUŠTVU**

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Renato Matić

Zagreb, 2024.

SAŽETAK

LGBT zajednica kao pojam već dugo postoji, a u hrvatskom društvu u upotrebi je od 70-ih godina prošlog stoljeća. Kroz godine, LGBT zajednica susretala se s brojnim usponima i padovima, a u tome su značajnu ulogu imale brojne generacije ljudi koje su ili podržavale ili kritizirale njenu prisutnost u društvenoj sferi. Općenito gledajući, jasno je da generacijske razlike postoje i da su one rezultat brojnih čimbenika, a svi oni su odraz vremenskog razdoblja i okoline u kojoj je generacija odrastala. U istraživanjima o LGBT zajednici najviše se govori o pravima homoseksualnih osoba i nasilju usmjerenom prema LGBT zajednici, dok je malo istraživanja koja u obzir uzimaju generacijske faktore i razlike koje proizlaze iz toga. Za potrebe završnog rada provedeno je istraživanje putem anketnog upitnika i intervjua kako bi se dobilo uvid u stavove građana Republike Hrvatske različitih generacija o LGBT zajednici i načinu na koji generacijski jaz doprinosi stvaranju etikete i stigme u vezi LGBT zajednice, ali i uvid u iskustva pripadnika LGBT zajednice u pogledu (ne)prihvaćenosti, diskriminacije i očekivanja u kontekstu hrvatskog društva.

Ključne riječi: LGBT zajednica, generacija, generacijski jaz, hrvatsko društvo

ABSTRACT

LGBT community as a term has existed for a long time, and in Croatian society it has been in use since the 70s of the last century. Throughout the years, the LGBT community has faced numerous ups and downs, and numerous generations of people who either supported or criticized its presence in the social sphere played a significant role in that. In general, it is clear that generational differences exist and that they are the result of numerous factors, all of which are a reflection of the time period and environment in which the generation grew up. In research on the LGBT community, most of the talk is about the rights of homosexuals and violence directed towards the LGBT community, while there is little research that takes into account generational factors and the resulting differences. For the purposes of the final paper, research was conducted through a questionnaire and interviews in order to gain insight into the attitudes of citizens of the Republic of Croatia of different generations about the LGBT community and the way in which the generation gap contributes to the creation of label and stigma regarding the LGBT community, as well as insight into the experiences of members of the LGBT community in terms of (un)acceptance, discrimination, and expectations in the context of Croatian society.

Key words: LGBT community, generations, generation gap, Croatian society

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
ABSTRACT	II
1. UVOD	1
1.1. LGBT zajednica	1
1.2. Generacijske skupine i njihove karakteristike	1
1.3. Generacijski jaz	2
1.4. Čimbenici koji utječu na generacijski jaz	2
1.5. Značenje socijalne kohezije	3
2. PREGLED LITERATURE	4
3. METODOLOGIJA	6
3.1. Dizajn istraživanja	6
4. REZULTATI	8
4.1. Demografski profil ispitanika	8
4.2. Generacijske razlike u pogledu na LGBT zajednicu	8
4.3. Razlozi negativnih stavova	9
4.4. Iskustva diskriminacije i stigme	9
4.5. Rezultati intervjua	10
5. RASPRAVA	12
5.1. Sinteza rezultata	12
5.2. Preporuke za buduća istraživanja	13
6. ZAKLJUČAK	13
7. LITERATURA	14

1. UVOD

1.1. LGBT zajednica

LGBT zajednica, znana i kao LGBTIQ+ zajednica, predstavlja društvenu i političku grupu pojedinaca koji na temelju svoje seksualne orijentacije odstupaju od većinske heteroseksualne skupine ljudi. Prema Antulov i Bertoša (2011), o tom se odnosu često govori koristeći pojmove “mi” i “oni”, gdje “mi” predstavlja heteroseksualnu većinu, a “oni” homoseksualnu manjinu. Konkretno, LGBT zajednica podrazumijeva: lezbijke, gejeve, biseksualne i transseksualne osobe (eng. lesbian, gay, bisexual, transsexual), dok širi pojam uključuje i interseksualne te kvir osobe (eng. intersexual, queer). Svaki od ovih termina odnosi se na različite aspekte seksualne orijentacije i rodne identifikacije, a kako bi se u potpunosti razumjeli, potrebno je objasniti i same termine.

Prema Priručniku za medijsko izvještavanje o LGBT pitanjima¹, “lezbijka“ je naziv za ženu koja osjeća fizičku, romantičnu i/ili emocionalnu privlačnost prema drugim ženama, “gej“ za muškarca koji je seksualno i/ili emocionalno privučen osobama muškog spola, “biseksualnu osobu“ emocionalno, romantično ili seksualno privlače osobe oba spola, kako muškarci, tako i žene, dok “transseksualnu osobu“ karakterizira rodna identifikacija koja ne odgovara dodijeljenom spolu pri rođenju. “Interseksualnost“ je pojam koji se koristi za osobe koje se rađaju s određenim fizičkim karakteristikama koje se ne uklapaju u tradicionalne definicije muškog ili ženskog spola, a “queer“ za osobe čija seksualna orijentacija nije isključivo heteroseksualna, ali koje se ne osjećaju ugodno koristeći ranije navedene nazive za izražavanje identiteta.²

1.2. Generacijske skupine i njihove karakteristike

S obzirom na vremensko razdoblje u kojem skupina ljudi živi, moguće je govoriti o različitim generacijama, a potom i načinima na koje društvene okolnosti svake od te skupine oblikuju njihove vrijednosti, stavove i perspektive.

Koristeći se najzastupljenijom generacijskom podjelom, i uzimajući u obzir generacijske skupine ključne za ovaj rad, moguće je govoriti o: Baby Boomerima, generaciji X, generaciji Y

¹ Preuzeto s <https://www.ethos-project.eu/wp-content/uploads/2019/06/Priručnik-za-medijsko-izvještavanje-o-LGBT-pitanj.pdf>

² Preuzeto s <https://lgbtq.multicultural.ufl.edu/programs/speakersbureau/lgbtq-terms-definitions/>

i generaciji Z (eng. Baby Boomers, Generation X, Generation Y, Generation Z). Pripadnici najstarije od ovih skupina, Baby Boomersi, rođeni su između sredine 1940-ih i sredine 1960-ih te su njihovu generaciju uvelike obilježile različite sociokulturne promjene, poput borbi za građanska prava, seksualnu revoluciju i tehnološki napredak. Rođeni između kasnih 1960-ih i sredine 1980-ih, pripadnici generacije X svjedočili su vrhuncu Hladnog rata i njegovom slomu, stvaranju mnogobrojnih država nastalih kapitulacijom komunizma i utemeljenju liberalizma kao stila života. Pripadnici generacije Y, često zvani i "milenijalci" (eng. millennials), njihovi su nasljednici rođeni između ranih 1980-ih i kasnih 1990-ih, a odrasli su uz brzi razvoj interneta, tehnološku inovaciju i globalizaciju. Najmlađu od generacija navedenih u ovome radu, generaciju Z, čine osobe rođene od početka 2000-ih do sredine 2010-ih, a njihove glavne karakteristike čine sveprisutnost tehnologije, društvenih medija i brze promjene informacija, kao i sklonost prema aktivizmu i društvenim ciljevima.

1.3. Generacijski jaz

Govoriti o generacijskom jazu znači govoriti o čovječanstvu od samih početaka. Paralelno rastu broja generacija raste i vjerojatnost da će razlike između njih biti ne samo prisutne, već i odlučujuće za njihovo međusobno (ne)prihvatanje. No, iako je pojam generacijskog jaza već dugo prisutan, u krug sociološkog teoretiziranja ušao je tek 60-ih godina prošlog stoljeća (Subramanian, 2017). Prema njemu (2017: 59), velika prekretnica dogodila se kada je uviđeno koliko se stavovi, vjerovanja i izbori tadašnje mlađe generacije, danas poznate kao generacije Baby Boomera, razlikuju od stavova, vjerovanja i izbora njihovih roditelja u pogledu glazbenog ukusa, životnih vrijednosti i politike.

Generacijski jaz prema definiciji smatra se „razlikom između osobnih izbora, mišljenja i percepcije različitih generacija što dovodi do sukoba i jaza između članova obitelji“³ (Aggarwal et al., 2017: 973). Neki bi rekli da je generacijski jaz jednostavno razlika u godinama i svijetu u kojem živimo u vrijeme kada je generacija rođena.⁴

1.4. Čimbenici koji utječu na generacijski jaz

Kako bi se pitanje generacijskog jaza bolje razumjelo, potrebno je objasniti i razumjeti čimbenike koji dovode do generacijskih razlika. Aggarwal et al. (2017: 974-975) pritom

³ Prevedeno s engleskog jezika

⁴ Preuzeto s <https://www.investopedia.com/terms/g/generation-gap.asp>

izdvajaju četiri čimbenika ili razloga za generacijski jaz, a to su: učinak tehnologije, različite percepcije odnosa, učinci kulturnih varijabli i nedostatak komunikacije.

Iako Aggarwal et al. (2017) u svojem istraživanju govore o generacijskim razlikama unutar obitelji, konkretno između roditelja i djece, isti princip može se primijeniti i na društvo u globalu. Na kraju krajeva, i o LGBT zajednici, a koja je dio društva, može se govoriti kao obitelji koja obuhvaća mlađe i starije generacije (Russell i Bohan, 2005: 1). O tome i o terminološkim preprekama na koje se pritom nailazi pisali su brojni drugi autori, a što će biti pobliže objašnjeno u nastavku rada.

Osim navedenih čimbenika koji utječu na generacijski jaz, neizostavno valja navesti i utjecaj društvenih i političkih promjena, ekonomskih uvjeta te globalizacije na postojanje razlika između generacija. Imajući to na umu, moguće je da će netko tko je tijekom svojeg odrastanja bio izložen ratnim zbivanjima razviti određene stavove i vjerovanja koja netko tko je odrastao u mirnom okruženju vjerojatno ne bi razvio. Isto tako, razlike u pogledu na život mogu se pojaviti i kod generacija u državama s različitim političkim ustrojima, odnosno suprotstavljenim političkim orijentacijama, kao i zemljama s razlikom u ekonomskom razvoju.

U konačnici, bitno je navesti kako je rijetkost da je samo jedan od tih čimbenika izvor generacijskog jaza, već je uglavnom riječ o kombinaciji čimbenika.

1.5. Značenje socijalne kohezije

O socijalnoj koheziji moguće je čitati u znanstvenim knjigama i člancima, ali i čuti u svakodnevnoj upotrebi govora. Bilo da je riječ o obitelji, grupi studenata ili o LGBT zajednici, socijalna kohezija čini jedan od temelja svih njih. S obzirom na različitost društava glede geografskog položaja, ekonomskog stanja i opće političke polarizacije prisutne u svijetu, socijalna kohezija smatra se složenom društvenom konstrukcijom (Bruhn 2009b u Fonseca et al., 2019: 231). Mnogo je autora koji su se posvetili istraživanju socijalne kohezije, a za potrebe ovog rada, iznesena su razmatranja nekoliko utjecajnih sociologa.

Prema definiciji koju navodi Durkheim, socijalna kohezija jedna je od odrednica društva i pokazatelj međuovisnosti pripadnika društva, a njeni temelji leže u izostanku sukoba i postojanju jakih društvenih veza (Fonseca et al., 2019: 233).

Još jedan sociolog koji se u tijeku svoje karijere zanimao za konstrukt socijalne kohezije bio je Homans. Prema njemu, sve se vrti oko nagrada, pri čemu veće nagrade koje proizlaze iz ostvarenih razmjena između ljudi garantiraju i veću društvenu povezanost (Homans, 1958 u Fonseca et al., 2019: 233-234).

Za Parsonsa, socijalna kohezija odgovara „razinama reda i stabilnosti spojenim zajedničkim normama i vrijednostima u društvu“⁵ (Fonseca et al., 2019: 235).

2. PREGLED LITERATURE

O utjecaju društvenih i povijesnih okolnosti na generacije govorio je i Mannheim u svojem radu *The problem of Generations*. Naime, prema njemu, iskustva osobe određena su njenim položajem u socio-povijesnoj strukturi, a upravo je izloženost događajima u mladosti od najveće važnosti (Pilcher, 1994).

Glede razvoja LGBT pokreta u Hrvatskoj, sami počeci razvoja javili su se u 70-im godinama prošlog stoljeća, a od tada do danas LGBT zajednica susrela se s brojnim usponima i padovima.

Sve je krenulo od zakona koji je Hrvatska 1978. godine, još za vrijeme Jugoslavije, donijela, a kojim se dekriminalizirao istospolni seksualni čin (Čemažar i Mikulin, 2017: 31). Općenito, osamdesete godine obilježila je veća liberalizacija, a za LGBT zajednicu to je značilo priliku da se predstave i pojam homoseksualnosti stave u vid društvenog života. Tako su u svega nekoliko godina organizirana prva LGBT manifestacija, otvoren prvi gay klub, a o homoseksualnosti se počelo čitati i u časopisima. No, politička scena je bila rezervirana samo za heteroseksualne osobe. Iako to ukazuje na to da se o homoseksualnosti ipak nije tako otvoreno govorilo, utvrđeno je kako slučajevi zlostavljanja nisu bili česti. Krajem osamdesetih, i početkom devedesetih, osnovane su prve lezbijske i gej udruge, a ponajviše su se istaknule lezbijska grupa Lila inicijativa te LIGMA kao organizacija čija je svrha bila okupljanje homoseksualnih osoba.

Napredak koji je LGBT zajednica vidno ostvarivala zaustavljen je dolaskom rata. Vučković Juroš navodi kako se napredak u pogledu prava LGBT osoba nije samo zaustavio, već je naišao i na nagli preokret (Čemažar i Mikulin, 2017). Za razliku od osamdesetih, sada se o homoseksualnosti nije raspravljalo, a pripadnici LGBT zajednice bili su prisiljeni šutjeti o svojoj seksualnoj orijentaciji. Uz to, tadašnja vlast HDZ-a sa svojim nacionalističkim, tradicionalističkim i vjerski orijentiranim vrijednostima, tim je više otežavala proboj LGBT zajednice u društvenu sferu.

Dolaskom liberalnijih stranaka na vlast 2000. godine, LGBT zajednica ponovo ostvaruje napredak u svojoj vidljivosti. Tome svjedoči i velik broj udruga koje su osnovane, ili su nastavile sa svojim radom, a 2002. godine održana je i prva Povorka ponosa u Zagrebu kao

⁵ Prevedeno s engleskog jezika

„način osvještavanja društva o postojanju i potrebama homoseksualnih osoba“ (Čemažar i Mikulin, 2017). Prema Kurelić (2005: 19), pokret za gej prava javlja se kao što se pokret za prava crnaca javio. U oba slučaja s namjerom uklanjanja stigme oko različitosti, a kod gej pokreta konkretno s namjerom uklanjanja stigme ne-heteroseksualnosti. Istovremeno, pomak europskim vrijednostima u pogledu vidljivosti i prava LGBT osoba kroz osnivanje brojnih udruga i pokreta pratio je rast i onih udruga koje su se tome protivile. Imajući na umu snažan utjecaj koji su Crkva i rastuća politička polarizacija imale na tadašnje društvo, ne čudi da je podijeljenost po pitanju prava LGBT osoba bila prisutna. Tako je, nakon referendumu o braku, na prevlast konzervativnog dijela društva, 2013. donesena odluka da se u Ustav uvede definicija braka kao zajednica, isključivo, muškarca i žene. Iako LGBT zajednica pritom nije dobila što je htjela, rasprava o zakonskoj zaštiti LGBT osoba nije stala tamo. U konačnici, 2014. godine istospolne veze službeno su priznate Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola. Prema Jugović et al. (2006: 346), tim zakonom homoseksualnim parovima zajamčena su (samo) dva od ukupno 27 prava koja homoseksualni parovi imaju. Konkretno, „pravo na međusobno uzdržavanje i pravo na stjecanje zajedničke imovine“ (Sabor.hr, 2016b u Čemažar i Mikulin, 2017). No, pravo na posvajanje djece ostalo je pravo samo heteroseksualnih parova (Kamenov et al., 2019: 232). Razlog tome Kamenov et al. (2019: 235) vide u učestalosti inicijativa hrvatskog društva kojima su se promicala rodno primjerena ponašanja i tradicionalno viđenje obitelji, kao i uvriježeno uvjerenje da „istospolni parovi nisu u stanju pružiti jednakovrijednu i potrebnu skrb djeci kao heteroseksualni parovi”⁶.

Situacija za homoseksualne parove po pitanju posvajanja djece u Hrvatskoj promijenila se tek 2022. godine. Tako je Hrvatska postala 19. europska država koja je homoseksualnim parovima dala pravo na posvajanje djece, a nedugo nakon toga, Slovenija se pridružila tom popisu. Danas taj popis broji 22 države, a neke od njih su Španjolska, Njemačka, Malta, kao i sve skandinavske zemlje.⁷ Bitno za spomenuti je da je upravo u Švedskoj homoseksualnim parovima to pravo prvo omogućeno, i to 2002. godine. Prema Carlson-Rainer (2017: 82-83), Švedska je također bila prva europska država koja je „u svoju vanjskopolitičku strategiju uključila LGBTI prava”, kao i prva koja je „donijela zakon protiv diskriminacije LGBTI osoba na radnom mjestu”⁸. Da dolazi do sve većeg zalaganja europskih država za prava LGBT osoba navodi i Kamenou, a prema njoj, među znanstvenicima vlada mišljenje da je Europa, upravo u

⁶ Prevedeno s engleskog jezika

⁷ Preuzeto s <https://www.equaldex.com/issue/adoption>

⁸ Prevedeno s engleskog jezika

posljednjih nekoliko desetljeća, postala utočište prava lezbijki, homoseksualaca, biseksualaca, transseksualaca, interseksualaca i kvir osoba (2023: 1).

3. METODOLOGIJA

3.1. Dizajn istraživanja

Ovaj se rad temelji na kombinaciji kvantitativnog i kvalitativnog načina prikupljanja podataka. Počevši od pregleda literature, kako domaće tako i strane, čitateljima se htjelo predstaviti i pojasniti temu LGBT zajednice i generacijskog jaza te ukazati na raznolikost rezultata dosad provedenih istraživanja.

Nadalje, rad obuhvaća i anketni upitnik, a koji služi kao poveznica između teorije i stvarne situacije u pogledu LGBT zajednice u hrvatskom društvu. Anketa je provedena online, a razdoblje prikupljanja podataka putem ankete bilo je mjesec dana. Također, kako bi se zaštitili identiteti ispitanika, anketa je u potpunosti anonimna. Veličina uzorka ankete čini 35 ispitanika, a uzorak u pitanju je kvotni uzorak. Govoreći o vrsti pitanja koje anketa obuhvaća, moguće je pronaći pitanja otvorenog, zatvorenog, ali i kombiniranog tipa.

Naposljetku, kako bi se dobio dublji uvid u iskustva pripadnika LGBT zajednice, provedena su dva intervjua s dvojicom pripadnika LGBT zajednice homoseksualne orijentacije metodom snježne grude. Kao što je slučaj i s anketnim upitnikom, oba intervjua su provedena online, a dobiveni podaci zabilježeni su u obliku transkripta.

Tablica br. 1. Prikaz nekih od pitanja iz anketnog upitnika

<i>Broj pitanja</i>	<i>Pitanje</i>	<i>Razlog za pitanje</i>	<i>Opaska</i>
1.	Koliko ste upoznati s pojmom “LGBT“?	Pitanjem se htjelo utvrditi koliko članovi hrvatskog društva znaju o LGBT zajednici.	Iz dobivenih rezultata može se zaključiti da upoznatost ispitanika s pojmom “LGBT“ varira, no nema ispitanika koji nije upoznat s tim pojmom.

2.	U kakvom ste odnosu s tom osobom?	Pitanjem se htjelo saznati kakva je priroda odnosa između ispitanika i osobe koja je pripadnik LGBT zajednice.	Iz dobivenih odgovora može se zaključiti da pitanje nije bilo formulirano na način koji bi bio jasan svima. Dok su neki ispitanici pisali o prirodi odnosa s osobom koja pripada LGBT zajednici, drugi su pisali o kvaliteti svog odnosa s osobom.
3.	Što mislite o načinu na koji je ta osoba tretirana prije i nakon što se identificirala kao dio LGBT zajednice?	Pitanjem se htjelo saznati postoje li, i ako da, kakve su razlike u tome kako društvo tretira osobu prije i nakon njenog identificiranja kao pripadnika LGBT zajednice.	Iz dobivenih odgovora može se zaključiti da većina ispitanika smatra da razlika nema, nešto manje ispitanika nema mišljenje po tom pitanju, a samo nekoliko ispitanika smatra da je razlika vidljiva, i da je ona negativna.
4.	Kako se ta diskriminacija očitavala?	Pitanjem se htjelo saznati kakvo je iskustvo diskriminacije pripadnika LGBT zajednice.	Iskustva diskriminacije nije bilo te je tako ovo jedino pitanje bez odgovora.

4. REZULTATI

4.1. Demografski profil ispitanika

Od ukupno 35 ispitanika, 48,6% (17) njih čine žene, a preostalih 51,4% (18) muškarci. Što se dobi ispitanika tiče, njih 28,6% (10) ima 26 godina ili manje, 37,1% (13) ispitanika ima između 27 i 42 godine, 31,4% (11) ispitanika ima između 43 i 58 godina, dok 2,9% ili 1 osoba ima 59 godina ili više.

Nadalje, na pitanje prebivališta 65,7% (23) ispitanika odgovorilo je da živi na području Zagrebačke županije, 11,4% (4) ispitanika živi u Varaždinu, 5,7% (2) ispitanika u Gornjem Knegincu, 2,9% (1) ispitanika u Koprivnici, 2,9% (1) ispitanika u Puli, 2,9% (1) ispitanika u Rijeci, 5,7% (2) ispitanika u Splitu te 2,9% (1) ispitanika u Šenkovcu.

Što se završenog stupnja obrazovanja tiče, 34,3% (12) ispitanika ima završenu srednju školu, 14,3% (5) ispitanika ima završen preddiplomski studij, dok većina ispitanika, njih 51,4% (18) ima završen i diplomski studij. Što se zanimanja ispitanika tiče, ona se kreću od društvenih preko informatičkih sve do medicinskih područja zanimanja, a neki od ispitanika su još u fazi studiranja.

Na posljednje pitanje u odlomku o demografskim podacima ispitanika, ono o seksualnoj orijentaciji ispitanika, 91,4% (32) ispitanika odgovorilo je da je njihova seksualna orijentacija heteroseksualne prirode, a seksualna orijentacija 8,6% (3) ispitanika je homoseksualne prirode. Iako su ponuđeni i biseksualnost, transrodnost i aseksualnost kao mogući odgovori, takvih primjera u ovom istraživanju nije bilo.

4.2. Generacijske razlike u pogledu na LGBT zajednicu

Kako bi se vidjelo kako koja generacija ljudi gleda na LGBT zajednicu, u anketi se od ispitanika tražilo da brojkom od 1 do 5 ocjene svoj stav prema LGBT oznaci pri čemu je 1 označavao vrlo negativan, a 5 vrlo pozitivan stav.

Dobiveni rezultati pokazuju da, od ukupno 35 ispitanika, 11,4% (4) ispitanika ima vrlo negativne stavove prema LGBT zajednici, stavovi 8,6% (3) ispitanika su nešto manje negativni, 42,9% (15) ispitanika ostalo je neutralno po tom pitanju, 25,7% (9) ispitanika iskazalo je pozitivne stavove, dok preostalih 11,4% (4) ispitanika gaji vrlo pozitivne stavove prema LGBT zajednici i onome što ona predstavlja.

Dodatnom analizom podataka utvrđeno je da su ispitanici s vrlo negativnim stavovima prema LGBT zajednici pripadnici dviju generacija; generacije Z i generacije Y. Ispitanike čiji

su stavovi nešto manje negativni čine također pripadnici generacija Z i Y. Nadalje, među ispitanicima koji su po pitanju stava prema LGBT zajednici odlučili ostati neutralni, mogu se naći podjednako pripadnici generacije Z, Y i X. Kod ispitanika s pozitivnim stavom u najvećem su broju pripadnici generacije X, zatim generacije Y, a isti stav dijele i jedan pripadnik generacije Z, kao i pripadnik generacije Baby Boomera. U konačnici, vrlo pozitivne stavove iskazalo je dvoje pripadnika generacije Y te dvoje pripadnika generacije X.

Što se aktivizma tiče, iz provedenog istraživanja u obliku ankete moguće je uočiti kako nijedan od 35 ispitanika nije sudjelovao u bilo kakvom obliku LGBT pokreta.

4.3. Razlozi negativnih stavova

Od 20 ispitanika čiji je pogled na LGBT zajednicu negativan, njih 50% (10) svoj stav pripisuje pretjeranom inzistiranju pripadnika LGBT zajednice na ravnopravnosti putem medija i pokreta, za 35% (7) ispitanika razlog je vjerovanje u tradicionalne rodne uloge, 5% (1) ispitanika ima određena religijska uvjerenja, 5% (1) ispitanika također ima određena religijska uvjerenja, ali kao dodatan razlog navode i pretjerano inzistiranje pripadnika LGBT zajednice na ravnopravnosti putem medija i pokreta, a preostalih 5% (1) ostaje neizjašnjeno.

Na pitanje koliko su stavovi u ispitanikovo obitelji usklađeni, 11,4% (4) ispitanika smatra kako članovi njihove obitelji dijele iste stavove, 40% (14) ispitanika smatra kako se ti stavovi djelomično poklapaju, 25,7% (9) ispitanika je ne može procijeniti, 11,4% (4) ispitanika smatra kako se ti stavovi djelomično razlikuju, dok 11,4% (4) ispitanika smatra kako se stavovi o LGBT zajednici u potpunosti razlikuju.

4.4. Iskustva diskriminacije i stigme

Prema europskom zakonodavstvu “smatrat će se da je došlo do izravne diskriminacije kad se prema jednoj osobi postupa manje povoljno nego što se postupa/lo ili bi se postupalo prema drugoj osobi u usporedivoj situaciji” temeljem rase, religijskog opredjeljenja, invalidnosti, dobi, spola i seksualne orijentacije te osobe.⁹ No, osim izravne diskriminacije, česti su primjeri i neizravne ili indirektno diskriminacije. Za takvu vrstu diskriminacije smatra se da se događa “kada bi naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa stavili osobe zaštićenih karakteristika u posebno nepovoljan položaj u usporedbi s osobama koje imaju drugu(e) karakteristiku(e) osim

⁹ Preuzeto iz Priručnika za medijsko izvještavanje o LGBT (pitanjima <https://www.ethos-project.eu/wp-content/uploads/2019/06/Priručnik-za-medijsko-izvještavanje-o-LGBT-pitanj.pdf>)

ako je ta odredba, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem te su sredstva za postizanje tog cilja prikladna i nužna”.¹⁰

Govoreći o hrvatskom zakonu, potrebno je navesti kako isti “ne poznaje diskriminaciju na temelju spola, rodnog identiteta i rodnog izražavanja” (Jugović et al., 2006: 346). Drugim riječima, na oboje muškarce i žene referira se upotrebom pojma “spol”.

U okviru ovog istraživanja u kojem je, od ukupno 35 ispitanika, sudjelovalo samo troje ispitanika homoseksualne orijentacije, podaci dobiveni anketnim upitnikom i provedenim intervjuima ne ukazuju na slučajeve diskriminacije tih ispitanika od strane društva u stvarnom vremenu. Iako su intervjuima zabilježeni podaci o suptilnim oblicima diskriminacije koju su sudionici iskusili u svojim školskim danima, isti nisu uzeti u krajnji rezultat istraživanja upravo zbog toga što ih sami sudionici ne smatraju relevantnim.

S druge strane, na pitanje o tome što misle o načinu na koji je njima znana osoba tretirana prije i nakon što se identificirala kao dio LGBT zajednice, bilo je raznih odgovora. Veliki dio ispitanika smatra kako do promjena u tretiranju osoba nije došlo. Nešto manje njih nije upoznato s konkretnom situacijom glede tretmana, a samo jedna osoba smatra kako je osoba koja se “autala” naišla na pozitivni tretman od strane društva. Kod dvoje ispitanika koji su mišljenja da se tretman njima znane LGBT osobe promijenio u negativnom smislu, dani odgovori glase: „Sigurna sam da je osoba nakon ulaska u LGBT zajednicu dobivala negativne komentare od strane osoba koje su protiv LGBT zajednice” te „Za mene razlike nema, no u nekim situacijama poznanik kaže da se ne može slobodno šetati gradom držeći se za ruke s partnerom”. Naravno, bilo je i primjera ispitanika koji poznaju nekoga tko je dio LGBT zajednice, no koji su odlučili ne izjasniti se po tom pitanju.

4.5. Rezultati intervjuja

U nastavku se nalaze neka od postavljenih pitanja u provedenim intervjuima, kao i dobiveni odgovori dvojice muškaraca heteroseksualne orijentacije.

Pitanje: *Kako ste se osjećali kada ste shvatili da ste po svojoj seksualnoj orijentaciji drugačiji od većine drugih osoba u svojoj okolini? Kome ste se prvome povjerali?*

Odgovor 1: „Bilo mi je teško razumjeti sebe, ali sam znao da samo trebam vjerovati da sve ide svojim tokom. Nisam previše razmišljao. Prva je znala najbolja frendica koja je bila OK s time.”

¹⁰ Preuzeto iz Priručnika za medijsko izvještavanje o LGBT pitanjima (<https://www.ethos-project.eu/wp-content/uploads/2019/06/Priručnik-za-medijsko-izvještavanje-o-LGBT-pitanj.pdf>)

Odgovor 2: „Povjerio sam se tek s 32 godine osobi koja mi je djelovala da ima najšire / najliberalnije stavove, njena reakcija je bila – kaj ti misliš da ja to ne znam...”

Pitanje: *Kako se društvo ponaša prema Vama obzirom na Vašu seksualnu orijentaciju?*

Odgovor 1: „O svojoj seksualnoj orijentaciji ne pričam kao da je reklama. To sam ja i zbog toga nikada nemam problem. Ako me netko pita – kažem istinu. Uvijek bivam prihvaćen.”

Odgovor 2: „Prihvaćaju me i društvo i moji klijenti.”

Pitanje: *Je li Vas ikad netko maltretirao zbog Vaše spolne orijentacije?*

Odgovor 1: „Ja sam se od osnovne škole bavio i plesom. Svima je to bilo čudno u školi i dečki su znali dobaciti PEDERU... Neki su čak govorili – ŽENSKAR... Nisu valjda znali što to znači. Svakako je uvijek ostalo verbalno.”

Odgovor 2: „Nikada izravno, u osnovnoj školi su me zadirkivali, ali suptilno. Toliko suptilno da sam to shvatio tek retroaktivno.”

Pitanje: *Postoje li situacije kada se skrivate ili tajite svoju seksualnu orijentaciju?*

Odgovor 1: „Ne bih rekao da skrivam – ali biram što i gdje ću eksponirati, ne samo radi sebe, već i radi drugih. Primjerice, mislim da bih isto da sam i straight. Intima je za 4 zida.”

Odgovor 2: „Nisam u takvim situacijama, ali sigurno to ne bih isticao npr. na nogometnoj utakmici ili u nekom narodnjačkom klubu. A ako ne zalazim na takva mjesta – zaista nemam problema.”

Pitanje: *Što očekujete od društva u pogledu budućnosti pripadnika LGBT zajednice?*

Odgovor 1: „U principu više očekujem od sebe da razumijem društvo koliko očekujem i da ono razumije mene.”

Odgovor 2: „Ah, svašta. Uvijek će biti retroaktivnih ljudi i s time treba naučiti živjeti. Odustao sam od iluzije da će Hrvatskom ikada vladati nekakva građanska opcija. Ali u globalu mislim da će društvo biti sve otvorenije i nadam se, sve indiferentnije prema toj temi. Sviđa mi se što u Švedskoj to više jednostavno nije tema. Jer nije bitno.”

5. RASPRAVA

5.1. Sinteza rezultata

Istraživanje je pokazalo da su svi ispitanici čuli za LGBT zajednicu, no da upoznatost s tim pojmom među članovima društva uvelike varira. Drugim riječima, LGBT zajednica uspješno se pozicionirala u sferu društvenog života, no interes društva za pitanja borbe i prava homoseksualnih osoba još je uvijek podijeljen. Također, kao i u većini zemalja, LGBT zajednica u Hrvatskoj predstavlja manjinu s obzirom na većinsku heteroseksualnu populaciju. Tako su i u ovom istraživanju, od 35 ispitanika, samo dvojica ispitanika dio LGBT zajednice, dok se treći ispitanik čija je seksualna orijentacija homoseksualna ne identificira s istom. Međutim, učestalost i rigidnost diskriminacije s kojom se pripadnici LGBT zajednice u današnje vrijeme susreću manja je nego što je bila u početnim godinama razvoja LGBT pokreta. To potvrđuju i odgovori dobiveni intervjuima.

Govoreći o omjeru pozitivnih i negativnih stavova prema LGBT zajednici, potrebno je navesti kako se najveći dio ispitanika po pitanju svojih stavova nalazi negdje između. Stavovi nešto manjeg broja ispitanika su pozitivni, dok je ispitanika s negativnim stavovima spram LGBT zajednice još manje. Podatak koji najviše iznenađuje je taj da je, kod ispitanika s pozitivnim viđenjem LGBT zajednice, najviše pripadnika starijih generacija. Konkretno, pripadnika generacije X i Y, unatoč očekivanju da će upravo te generacije imati negativnije stavove. Kod ispitanika s negativnim stavovima spram LGBT zajednice, moguće je uočiti da se isti u najvećoj mjeri javljaju zbog pretjeranog inzistiranja pripadnika LGBT zajednice na ravnopravnosti putem medija i pokreta, a drugi najčešći razlog negativnih stavova je vjerovanje u tradicionalne rodne uloge.

Općenito, kod ispitanika ovog istraživanja prevladava mišljenje da je LGBT etiketa stigmatizirajuća. Dio ispitanika smatra kako i dalje treba težiti postizanju jednakosti, no da LGBT zajednica pritom ne bi trebala pretjerivati sa svojom propagandom jer svaki takav pokušaj rezultira većim otporom od strane društva.

Na samom kraju, potrebno je spomenuti i određena ograničenja koja ovo istraživanje nosi sa sobom. Među njima su nejasnoće u postavljanju određenih pitanja što je rezultiralo dobivanjem drugačijih odgovora od očekivanih, mali uzorak, a u obzir treba uzeti i činjenicu da je uzorak ovog istraživanja neprobabilistički te tako nalazi dobiveni istraživanjem ne mogu biti generalizirani na cijelo hrvatsko društvo.

5.2. Preporuke za buduća istraživanja

Čitajući postojeću literaturu na temu LGBT zajednica, moguće je primijetiti da se većina napisanih radova bavi razvojem LGBT pokreta, pitanjem prava LGBT osoba, diskriminacijom te razlikom u prihvaćenosti pripadnika LGBT zajednice od društva do društva. Isto tako, budući da je u ovom radu riječ i o generacijama, potrebno je reći kako literature na temu generacijskih skupina i generacijskog jaza također postoji u velikoj mjeri. Međutim, malo je literature u kojoj se istražuje direktna poveznica generacijskih razlika i odnosa spram LGBT zajednice.

Ovim bih radom stoga ukazala na potrebu za daljnjim istraživanjem stavova različitih generacija ljudi o LGBT zajednici, kao i načinima na koje svaka od tih generacija doprinosi konstrukciji etikete LGBT osoba. Ne samo iz razloga što je literature na tu temu malo, već i zbog toga što živimo u ubrzanom svijetu u kojem je promjena imperativ, a upravo svaka nova generacija donosi nešto novo.

6. ZAKLJUČAK

Iako je LGBT zajednica ostvarila veliki napredak u zadnjih pet desetljeća, razlika između heteroseksualnih i homoseksualnih osoba u pogledu njihovih prava i društvenog prihvaćanja još uvijek postoji. Naime, tema homoseksualnosti i kod današnjeg hrvatskog društva izaziva brojne reakcije, a samim time ga polarizira. Tim više što je hrvatsko društvo tijekom svoje povijesti doživjelo brojne promjene. Ako na to gledamo uzimajući u obzir generacijske razlike koje su iz toga proizašle, razumljivo je da će se stavovi pripadnika različitih generacija razlikovati. U konkretnom slučaju, u pogledu LGBT zajednice, ali i bilo kojem drugom aspektu društvenog života. No, dobiveni podaci ovim istraživanjem ukazuju na to da članovi hrvatskog društva u najvećoj mjeri imaju neutralan do blago pozitivan stav prema LGBT zajednici, a najveći broj pozitivno usmjerenih stavova zabilježen je kod starijih generacija ljudi, konkretno generacija X i Y. Međutim, hrvatsko je društvo još uvijek vrlo tradicionalno društvo okrenuto religijskim i obiteljskim vrijednostima. Tako je i jedan od ključnih razloga negativnih stavova spram LGBT zajednice vjerovanje u tradicionalne rodne uloge. No, ono što najveći broj ispitanika ističe kao odlučujući faktor svojih negativnih stavova je pretjerano inzistiranje pripadnika LGBT zajednice na ravnopravnosti, a koje se očituje putem medija i pokreta ponosa.

U konačnici, bitno je imati na umu da je generacijskog jaza kao takvog oduvijek bilo i uvijek će biti. No, samo će vrijeme pokazati što to znači za LGBT zajednicu u budućnosti.

7. LITERATURA

Znanstveni članci:

- Aggarwal, M., Rawat, M. S., Singh, S., Srivastava, S., & Gauba, P. (2017). Generation gap: An emerging issue of society. *International Journal of Engineering Technology Science and Research*, 4(9), 973-983.
- Antulov, S. i Bertoša, M. (2011). "Beyond Morality." Discourse on Homosexuality in Croatian Newspapers from the Sociosemiotic Perspective: Comparison of Two Periods. *Sic: časopis za književnost, kulturu i književno prevođenje*. Vol. 1, No. 2.
- Carlson-Rainer, E. (2017). SWEDEN IS A WORLD LEADER IN PEACE, SECURITY, AND HUMAN RIGHTS. *World Affairs*, 180(4), 79–85. <https://www.jstor.org/stable/26510627>
- Čemažar, S. A., Mikulin, T. (2017). Europeizacija kao (ne)prijateljica: razvoj LGBT pokreta u Hrvatskoj. *Mali Levijatan: studentski časopis za politologiju*, Vol. 4 No. 1, str. 29-58. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/187009>.
- Fonseca, X., Lukosch, S. & Brazier, F. (2019). Social cohesion revisited: a new definition and how to characterize it, *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 32:2, 231-253, DOI: [10.1080/13511610.2018.1497480](https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1497480)
- Jugović, Ivana, Pikić, Aleksandra i Bokan, Nataša. (2006). Lesbians, gays and bisexuals in Croatia: How the stigma shapes lives?. U *Beyond the pink curtain: Everyday life of LGBT people in Eastern Europe*. (pp.345-363). Mjesto izdavanja: Ljubljana. Izdavač: Peace Institute.
- Kamenou, Nayia. 2023. Queer in Cyprus? The LGBTIQ Movement, Normativity, and Resistance in a Changing (Trans)national Landscape. *Social Sciences* 12: 419. <https://doi.org/10.3390/socsci12070419>
- Kamenov, Ž., Huić, A. i Jelić, M. (2019). Attitudes towards Gay and Lesbian Parental Rights among Heterosexual Croatian Citizens: The Effect of Traditional Gender-Role Attitudes. *Revija za sociologiju*, 49(2), 231-251. <https://doi.org/10.5613/rzs.49.2.5>
- Kinowska-Mazaraki, Zofia. 2021. The Polish Paradox: From a Fight for Democracy to the Political Radicalization and Social Exclusion. *Social Sciences* 10: 112. <https://doi.org/10.3390/socsci10030112>
- Kurelić, Z. (2005). S kulturnom revolucijom ili bez nje. *Politička misao*, 42 (4), 17-24.
- Pilcher, J. (1994). Mannheim's Sociology of Generations: An Undervalued Legacy. *The British Journal of Sociology*, 45(3), 481–495. <https://doi.org/10.2307/591659>
- Russell, G. M., & Bohan, J. S. (2005). The gay generation gap: Communicating across the LGBT generational divide. *Angles: The Policy Journal of the Institute for Gay and Lesbian Strategic Studies*, 8(1), 1-8.
- Subramanian, K. R. (2017). The Generation Gap and Employee Relationship. *International Journal of Engineering and Management Research*, 7(6), 59–67. ISSN (ONLINE): 2250-0758, ISSN (PRINT): 2394-6962

Mrežni izvori:

<https://www.ethos-project.eu/wp-content/uploads/2019/06/Priru%C4%8Dnik-za-medijsko-izvje%C5%A1tavanje-o-LGBT-pitanj.pdf>

<https://lgbtq.multicultural.ufl.edu/programs/speakersbureau/lgbtq-terms-definitions/>

<https://www.equaldex.com/issue/adoption>

<https://www.investopedia.com/terms/g/generation-gap.asp>